

דו"ח הוועדה להערכת איכות של
התוכניות להוראת לשון עברית
מכללת אורות ישראל

2019

תש"ף

תוכן העניינים

3	פרק 1: רקע
4	פרק 2: תהליכי עבודה של הוועדה
	פרק 3: הערכת איכות של תוכנית הלימודים להוראת לשון עברית במכללת אורות
5	ישראל
9	פרק 4: המלצות

נספחים

12	נספח 1: כתב המינוי של הוועדה
13	נספח 2: סדר יום הביקור
14	נספח 3: עקרונות לבניית הסילבוסים

פרק 1 : רקע

בהתאם להחלטתה להעריך את תוכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הוראת הלשון העברית, מינתה המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג) את הוועדה להערכת איכות של התחום בהרכב הבא :

- פרופ' דורית רביד, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל-אביב – יו"ר הוועדה
- פרופ' רינה בן-שחר, מכללת אורנים, אוניברסיטת חיפה¹
- ד"ר אהרן הורנקוהל, הפקולטה ללימודי אסיה והמזרח התיכון, אוניברסיטת קיימברידג'
- פרופ' זהר לבנת, המחלקה ללשון העברית וללשונות השמיות, אוניברסיטת בר-אילן
- פרופ' חנה עזר, מכללת לוינסקי לחינוך²
- פרופ' סטיב פסברג, החוג ללשון העברית, האוניברסיטה העברית
- פרופ' אורה שורצולד, המחלקה ללשון העברית וללשונות השמיות, אוניברסיטת בר-אילן³
- ד"ר עמליה בר-און, לימודי הפרעות בתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב

הגב' תמר מעגן-אפרתי ריכזה את עבודת הוועדה מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

במסגרת עבודתה התבקשה הוועדה⁴ :

1. לבחון את דוחות ההערכה העצמית שהוגשו על ידי המוסדות המקיימים תוכניות לימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום לשון עברית ולקיים ביקורים במוסדות אלה.
2. להגיש למל"ג דו"ח פרטני עבור כל אחת מתוכניות הלימודים הכולל את ממצאי הוועדה והמלצותיה.
3. להגיש למל"ג דו"ח כללי הכולל הערות רוחביות בנוגע לתחום המוערך ולמקומו במערכת ההשכלה הגבוהה ובישראל בכלל.

תהליך ההערכה כולו התבצע בהתאם להנחיות המל"ג לכתיבת דו"ח הערכה עצמית במכללות לחינוך מפברואר 2018.

¹ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' רינה בן-שחר לא השתתפה בהערכת תוכנית הלימודים במכללת אורנים ובמכללה הערבית.

² בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' חנה עזר לא השתתפה בהערכת תוכנית הלימודים במכללת לוינסקי.

³ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' אורה שורצולד לא השתתפה בהערכת תוכנית הלימודים במכללת תלפיות.

⁴ כתב המינוי של הוועדה מצורף בנספח מס' 1 לדו"ח זה.

פרק 2 : תהליכי העבודה של הוועדה

הוועדה התכנסה לראשונה במרץ 2019. בישיבתה דנה הוועדה בנושאים עקרוניים הנוגעים למערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, לפעילות הערכת האיכות בכלל ובמכללות האקדמיות לחינוך בפרט.

במסגרת פעילותה קיימה הוועדה ביקורים בכל המכללות האקדמיות לחינוך אשר מוסמכות להעניק תארים בתחום הוראת לשון עברית. הביקורים התקיימו בשני סבבים בחודש מרץ ובחודש מאי 2019 במכללות האלה :

מכללת אורות ישראל, מכללת אורנים, מכללת אמונה-אפרתה, מכללת בית ברל, מכללת גורדון, מכללת דוד ילין, מכללת הרצוג, מכללת אחוה, מכללת לוינסקי, המכללה הערבית בחיפה, מכללת קיי ומכללת תלפיות.

במהלך ביקורים אלה נפגשה הוועדה עם בעלי תפקידים בהנהלת המוסד, עם הנהלת התוכנית, עם הסגל ועם סטודנטים ובוגרים.

דו"ח זה עוסק בחוג להוראת הלשון העברית במכללת אורות ישראל. ביקור הוועדה במכללה התקיים ב-18 במרץ 2019.

סדר היום של הביקור מצורף בנספח 2 לדו"ח זה.

בביקור זה השתתפו חברי הוועדה האלה : פרופ' דורית רביד, פרופ' אורה שורצולד, ד"ר אהרן הורנקוהל וד"ר עמליה בר-און.

הוועדה מודה להנהלה הבכירה במוסד ולתוכנית ללשון העברית על דו"ח ההערכה העצמית ועל קבלת הפנים והאירוח האדיב בעת יום הביקור של נציגי הוועדה במוסד.

פרק 3 : הערכת האיכות של תוכנית הלימודים להוראת לשון עברית במכללת אורות ישראל

דו"ח זה מתייחס למצב הקיים בעת ביקור הוועדה במוסד ואינו מתייחס לשינויים שחלו מאז. דו"ח זה מתעד את המסקנות שאליהן הגיעה ועדת הערכת האיכות בהתבסס על המידע הזמין לוועדה: המסמכים אשר נמסרו על ידי המוסד, מידע שהתווסף במהלך השיחות במוסד, וכן דיונים והבחנות של הוועדה.

1. מבוא

מכללת אורות היא מכללה דתית שהתאחדה בשנת 2007 משתי מכללות - מכללת "אורות ישראל" באלקנה ומכללת "מורשת יעקב" ברחובות, והיא פועלת בשני קמפוסים. בעיר רחובות לומדים בוגרי ישיבות תיכוניות וביישוב אלקנה בוגרות החינוך הדתי. ההנהלה האקדמית היא אחת אבל הלימודים מתקיימים במקביל בשני הקמפוסים. המכללה יוצאת למהלך של מעבר לתקצוב ות"ת, וכעת נבדק העניין לעומק. התרשמות הוועדה היא שבפועל מדובר בשתי מכללות נפרדות, והדבר נובע בין היתר מהמרחק הגיאוגרפי. זו המכללה היחידה שיש בה ראש חוג ומרכז חוג – וייתכן שהדבר יכול לעורר בעיות חפיפה. צוות המרצים אינו משותף פרט לראש החוג המלמד בשני הקמפוסים. ראש החוג יושב באלקנה ומרכז החוג יושב ברחובות. ראוי לציין שמספר הסטודנטים בשתי המכללות יחדיו הוא גבוה, וההרשמה במגמת עלייה.

2. הערכת איכות ותהליך הערכה עצמית

הדו"ח שהוגש למל"ג נכתב ורוכז על ידי ראש החוג הקודם בעזרתו של מרכז החוג בקמפוס רחובות. בהמשך הצטרף לכתיבה ראש החוג הנכנס. החלקים הקשורים להכשרה המעשית נכתבו על ידי רכזי התחום. יצוין כי סגל החוג לא היה שותף בתהליך ההערכה והדיווח.

3. חזון ויעדים

יעד המכללה הוא להכשיר בעלי מקצוע בתחומי החינוך וההוראה תוך הישענות על נכסי התרבות והערכים של העם היהודי, ועל הספרות המדעית, בשילוב של שלוש הצטיינות: תורנית - אקדמית - פדגוגית. ניכר שהמכללה רואה חשיבות ביצירת סביבה לימודית עצמאית, פתוחה ויוצרת עם שיח בין לומדים ומלמדים והתנסות משולבת בין תיאוריה למעשה.

4. תוכנית הלימודים הדיסציפלינרית

ההתמחות בלשון העברית היא להוראה בבית הספר העל יסודי. ניכר שיש חשיבות לכך שהסטודנטים לומדים בלימודי המקצוע יותר קורסים בעלי תכנים אקדמיים בתחום מעבר למה שנדרש מהם לצורך ההוראה. הלמידה חשובה להרחבת הידע שלהם ולהבנת תופעות הלשון. הסטודנטים יוצאים עם כלים ליישם בשטח את החומר שהם לומדים במכללה במסגרת העבודה המעשית.

אף על פי שהתוכנית אחידה למדי בשני הקמפוסים ומציגה פריסת קורסים הולמת בקורסי הבסיס, יש הבדלים בדרך ביצועיה בקורסי הבחירה בשני הקמפוסים. בקמפוס ברחובות מרכזים יותר בתקופות הלשון הקלאסית מתוך תפיסה שהן כלי להבין יותר את התנ"ך והתלמוד, ואילו באלקנה מדגישים יותר את העברית החדשה, ולכן קורס כמו ארמית בבליית אינו נלמד שם. אמנם זו לא תפיסה עקרונית, כי מלמדים עברית חדשה גם ברחובות, אבל ההבדל בהדגשים ניכר מאוד בתוכנית.

יתר על כן, הלימודים בקמפוס אלקנה מתקיימים כסדרם לאורך כל השנה והם מדורגים. לעומת זאת, רוב הסטודנטים בקמפוס רחובות לומדים בישיבות כל השבוע ולימודי המקצוע מתקיימים בימי שישי

ובעוד חמישה ימים רצופים מרוכזים שלוש פעמים בשנה, במהלך החופשות של "בין הזמנים". קורסי החובה הם פרונטאליים בלבד, אבל הם לומדים גם בצורה עצמאית באמצעות קורסים מתוקשבים. אופן לימוד זה מקשה על הפנמה טובה של החומר.

בגלל תכנון מערכת השעות בקמפוס רחובות, עולה גם בעיה של סטודנטים הלומדים קורסים מתקדמים לפני שלמדו קורסי יסוד. תוכנית הלימודים אינה בנויה בצורה מסודרת ומדורגת מקורסים בסיסיים לקורסים מתקדמים. עד השנה הסטודנטים ארגנו את המערכת בעצמם, ולא היו קורסים שדרשו דרישות מוקדמות. גם לא היה ברור אילו קורסים הם קורסי בחירה ואילו מהם הם חובה. העובדה שבחלק מן הקורסים השתתפו גם תלמידים מחוגים אחרים ומשנים אחרות הקשתה על ניהול תקין של הקורסים. בקמפוס אלקנה בעיה זו אינה קיימת כי בקורסי הלשון יש רק מתמחות במקצוע, אם כי גם שם לפעמים המשתתפות יכולות להשתייך לשנים שונות.

לכולם יש קריאת חובה כמפורט בביבליוגרפיה, אבל לא בטוח שכל המרצים מקפידים על כך.

בהתייחס לסמינריונים, קורס הסמינריון מתקיים לאחר קורסים בכתיבה ובאוריינות אקדמית (הן בקורסי יסוד והן בחוג). העבודה הסמינריונית נלמדת כהליך ומבוצעת כהלכה, ויש גם עקרונות להאחדת הצורה של העבודות השנה. לפי שעה הדרכת סמינריונים ברחובות נעשית על ידי מנחה שאינו דוקטור, וזה אינו תקין.

התאמת התוכנית לצורכי הוראת הלשון:

בקורסים אקדמיים מסוימים אין נגיעה בכלל בענייני דידיקטיקה והתאמה להוראה בשטח, לעומת קורסים אחרים שבהם המרצים מכוונים את הסטודנטים לנושאי הוראה ולדידיקטיקה של הלשון באופן מעשי. בקורסי הליבה שהם בעלי משמעות יישומית הסטודנטים לא תמיד מספיקים להשלים את כל החומר הנחוץ, כי הקורסים הם סמסטריאליים ולא שנתיים. החסר ניכר בעיקר בתורת הצורות ובתחביר.

יש הבדל בין אורות לאלקנה מבחינת רפרטים והוראת ההבעה. באלקנה יש קורס שעוסק בכתיבה ובסוגות בכתיבה ואילו ברחובות אין טיפול בקידום האוריינות האקדמית. נושא הכתיבה נתפס כחשוב מאוד אבל אינו מתוגבר דיו. היה ניסיון לקשור בין ספרות ואוריינות לבין לשון אבל הוא לא צלח למרות חשיבותו. באלקנה יש התמחות בספרות, ברחובות אין.

נושא ההבעה וההבנה לא מקבל התייחסות בלימודי המקצוע, והנושא עלה לא אחת על ידי הסטודנטים והמדריכים הפדגוגיים.

התרשמנו מכוונת ראשי המסלולים לשלב קורס העוסק בקשיי למידה בלשון, ולעמוד על הפתרונות בכיתה הטרופית בלשון, אבל התוכנית עוד לא מבוצעת, וספק אם יש לכללה בשיעורי הלשון דווקא.

5. תוכנית ההכשרה להוראה

במכללה עובדים על פי המתווה שנקבע על ידי מל"ג. סטודנטים מחויבים ללמד מינימום 15 שיעורים במהלך ההתמחות, וצריכים גם לצפות בכ-30 שיעורים. יש תלמידים שמלמדים יותר. ניתן להתרשם מתקשורת הדדית בין המדריכים ברחובות ובאלקנה.

קורס מתודיקה:

המד"פים מלמדים את קורס המתודיקה וגם נמצאים בשטח. הם מכירים את תוכניות הלימודים וחוזרי המפמ"ר ומנסים לחבר בין ההתמחות לבין מה שקורה בכיתה. הקורס נותן כלים להוראה ומפנה למאמרים שעוסקים בהוראה בבית הספר, שכל מורה חייב להכיר. בתחילת השנה עוברים על כללים ראשוניים של הוראת המקצוע, בהמשך מקבלים קורס נוסף של דרכי הוראת המקצוע למתקדמים. הוועדה התרשמה באופן חיובי מן היוזמה שמרצה מן המכללה מביא מרצים שונים המלמדים דרכים שונות להוראת הלשון, בין באמצעים טכנולוגיים ובין בשיטות שונות ללימוד חומר מסוים, בדרכי

הערכה וכיו"ב. גם המרצים עצמם עוברים השתלמויות רבות (שמונה פעמים בשנה בכמה תחומים; יש מעין בית מדרש למורים) מתוך תפיסה שככל שהמרצים יהיו בעלי ידע רב יותר בענייני ההוראה החדשנית, זה יחלחל לסטודנטים ומשם לתלמידים בבתי הספר.

הידע על הדקדוק נרכש מן ההתמחות, אבל ניכר שהסטודנטים מבקשים לחדד יותר את נושאי ההוראה במפגשים אישיים, והמד"פים נדרשים לעשות השלמות בשטח, במיוחד בתחום ההבנה וההבעה. אומנם מחברים את התחביר לטקסט, להקשר, אבל לא מלמדים די את התחביר בפני עצמו, וגם לא את הכתיבה הממזגת ואת הכתיבה בכלל, ויש לשקול לשלב את הנושא בלימודי המקצוע ולא רק בלימודי הפדגוגיה והעבודה המעשית.

מודל ההכשרה:

יש שיתוף פעולה בין המכללה ובין בתי הספר: תוכנית ההתמחות נבנית עם מנהלים ומורים מאמנים המעוניינים בכך. בתי הספר אמנם מפיקים תועלת משיתוף הפעולה, כי הסטודנטים משתלבים בבתי הספר, בפעילויות, יוצאים איתם לטיולים וכו', אבל לא כל המורים שמחים לשתף פעולה, אם משום שהם חוששים שלא יספיקו להעביר את חומר הלימודים, אם משיקולים כלכליים (התשלום עבור הדרכה בבית הספר זעום).

המודל של אקדמיה-כיתה אינו פועל היטב בקמפוס רחובות בגלל אופי האוכלוסייה, ורק מעטים מתנסים בה. ברחובות, בשנה הראשונה לרוב מתנסים בתחומים שיותר מכירים מלימודים קודמים (מקרא, תורה שבעל פה), ובשנה השנייה נכנסים להתמחות בתחום השני, בלשון עברית, אחרי שכבר למדו את התחום במשך שנה. הסטודנטיות באלקנה עוברות כשלושה סמסטרים בעבודה המעשית בכל מקצוע, כאשר הסמסטר השלישי יותר דליל ועם הנחיה פחות צמודה. ניכר שההכשרה באלקנה מקנה להן ביטחון מקצועי לעמוד מול כיתה ולעסוק בהוראה.

המגדר והדת אינם מגבלה בתעסוקה כי התלמידים מתקבלים לעבוד גם בבתי ספר לא דתיים (במכללה ברחובות עצמה אין מורות, אבל בבתי הספר התיכוניים יש מורות גם במגזר הדתי). רוב הבוגרים נחטפים לתעסוקה כבר בשנת הסטאז'.

6. סגל

מורי החוג רובם בעלי תואר דוקטור, וחלקם פעילים מבחינה אקדמית – משתתפים בכנסים ומפרסמים. חוץ מראש החוג אין מרצים משותפים בשני הקמפוסים באלקנה וברחובות.

היקפי משרה ואפשרויות קידום:

לאחרונה קודמו כמה מרצים לפי היקף המשרה, כמות הפרסומים ורמת המשובים, אבל חלק מהמורים נמצאים באחוזי משרה שאינם מספיקים לקידום, ולכן הם מלמדים שעות רבות במכללות אחרות.

תחומי ההוראה:

בדרך כלל מועברים הקורסים לפי צורכי תוכנית הלימודים ובהתאמה מסוימת לתחומי העניין של המורים.

שיתוף פעולה:

התרשמנו שאין קשר בין שני הקמפוסים והמורים אינם מכירים זה את עבודתו של זה. אין ישיבות משותפות למורי המקצוע כדי לדון בבעיות ולקדם את נושאי ההוראה. השיח הוא בעיקר באמצעים דיגיטליים. בעבר היו ישיבות של המורים בחוג ללשון, ואילו היום יש רק ישיבה אחת בתחילת השנה, כשממלא כל המורים באים לישיבה הכללית ונשארים לישיבת החוג.

מגדר:

לפי התפלגות המורים במכללה, נשים אינן מלמדות בקמפוס רחובות, אלא רק באלקנה. באלקנה יש גם נשים בעמדות מפתח בקמפוס.

7. סטודנטים ובוגרים

יש הבדל בין הסטודנטים ברחובות לבין הסטודנטיות באלקנה: מבין הסטודנטים ברחובות שהגיעו למפגש יש שכבר לימדו או מלמדים, ומכל מקום כוונתם להמשיך בהתמחות ולהורות בעתיד. חלק מן הסטודנטים חושבים להמשיך ללימודים מתקדמים בתחום הלשון העברית בגלל העניין שעוררו בהם הלימודים במכללה. המצב שונה באלקנה: חלק מן הסטודנטיות רואות בלימודי הלשון העברית צעד ראשון לקראת קריירה בהמשך, לאו דווקא בהוראה (למשל בתחום טיפולי).

הוועדה התרשמה מכך שלפי עדויות הסטודנטים המורים בשני הקמפוסים מחבבים את הלשון העברית על הלומדים, וגם אם עולות השאלות מה מטרת הקורסים הספציפיים, הם משתכנעים בנחיצותם. הסטודנטים ברחובות והסטודנטיות באלקנה דומים מבחינת הצמא לידע והכבוד למרצים ומבחינת הרצון להגיע להישגים טובים. הסטודנטים מגלים רצון אמיתי ללמוד וסקרנות מעבר לנלמד. אומנם יש קורסים שדורשים הרבה מאוד השקעה והתמדה, כמו ערבית וניקוד, אבל ככלל יש הרחבת אופקים בקורסים עצמם. המרצים קשובים לסטודנטים ונענים להם גם מחוץ למסגרת השיעורים.

ניכר שהסטודנטים מרוצים מן התוכנית, אבל הם גם מעלים את החסר בהוראת כתיבה והבנת הנקרא, ומצביעים על כך שאין עיסוק מספק בתהליכי קוגניציה והתפתחות שפה, אם כי יש קורס מקוון כזה.

הוועדה התרשמה גם מדברי הבוגרים ששיבחו את גישת ההוראה במכללה שהרחיבה את השכלתם הלשונית. העבודה המעשית תרמה להם כמורים, יחד עם הקורסים הנוספים שנוגעים בלב ליבה של ההתמחות. אבל כאמור, הם העירו על עניין הוראת מיומנויות כתיבה והקריאה.

8. מחקר

במכללה ברחובות יש רשות מחקר, ובאלקנה יש פורום מחקר. המכללה משקיעה תקציב במחקר, ועוזרת למרצים במחקריהם, בפרסומיהם ובנסיעות לכנסים. עם זאת, חסר מנגנון פנימי לבניית כישורי מחקר, כמו כתיבה אקדמית באנגלית. יש קשר עם גורמי חוץ לצורך ארגון כינוסים. המכללה תומכת במרצי ליבה כדי שיוכלו לקבל דרגות אקדמיות, אבל בפועל התוצרים של המורים ללשון נמוכים מאוד משום שברדיפה אחרי אמצעי פרנסה, אין אפשרות להתפנות למחקר רציני.

9. משאבים

הספרייה אינה מרשימה. חסרים בה ספרים רבים וחשובים בענייני לשון עברית, ולא נראה שסטודנטים רבים משתמשים בה. אמנם נוספים אליה מאגרי מידע אלקטרוניים אחדים, אבל ראוי לטפחה.

10. חוזקות וחולשות

חוזקות ונקודות לשימור

- מספר תלמידים גבוה בהשוואה לחוגים אחרים והרישום במגמת עלייה.
- תוכנית הלימודים טובה.
- תיהלוך העבודות הסמינריוניות טוב. נתמך בקורס על אוריינות אקדמית שהועיל מאוד בקמפוס אלקנה.
- הנחיה פדגוגית טובה.

- מורים רבים בעלי תואר אקדמי הולם. חלקם גם מפרסמים.
- יש אכפתיות במכללה, הניכרת גם במשובי ההוראה וגם בהתנהלות הסדירה בשיעורים ומעבר לשיעורים.
- המורים מעבירים הרבה מאוד ידע, גם שלא בשעות השיעורים, ומחדירים את האהבה למקצוע.
- סטודנטים איכותיים מאוד, מגלים רצון אמיתי ללמוד וסקרנות מעבר לנלמד.
- יש משאבים למחקר.
- יש ביקוש למורים ללשון ובוגרי התוכניות מתקבלים על פי רוב לעבודה עוד בטרם סיימו את הסטאז'.

חולשות

- המיזוג בין המכללות אינו מיטבי. צוות המרצים אינו משותף פרט לראש החוג. זו המכללה היחידה שיש בה ראש חוג ומרכז חוג – וייתכן שהדבר יכול לעורר בעיות חפיפה.
- התוכנית של שני הקמפוסים אינה אחידה והמרצים ברובם שונים בשתי המכללות. נראה ששיתוף הפעולה בין הקמפוסים מצומצם ואין הקבלה מלאה בין ההדרכות בשני הקמפוסים.
- סגלי החוג בשני הקמפוסים לא שותפו בתהליך ההערכה, ונראה שכמעט ולא מתקיימת תקשורת לצורך החלפת דעות וחשיבה משותפת על תוכנית הלימודים בין המורים לראשי החוג ובינם לבין עצמם.
- ברחובות התלמידים לומדים בימי שישי ו"בין הזמנים". לימוד בימים מרוכזים אינו מאפשר הפנמה טובה של החומר. בגלל תכנון מערכת השעות, עולה גם בעיה של סטודנטים הלומדים קורסים מתקדמים לפני שלמדו קורסי יסוד.
- חלק מקורסי הליבה הם סמסטר־אליים ולא שנתיים, והחומר הליבתי לא נלמד כהלכה. החסר ניכר בעיקר בתורת הצורות ובתחביר.
- אין טיפול בקידום האוריינות האקדמית ברחובות. נושא ההבעה וההבנה אינו מספיק מתוגבר דייו, בעיקר ברחובות.
- לפי שעה הדרכת סמינריונים ברחובות נעשית על ידי מנחה שאינו דוקטור.
- היקפי משרה בעייתיים: מורים רבים עובדים בחלקיות משרה. עבודה בחלקיות משרה, גם אם היא בדרגת מרצה או מרצה בכיר, אינה נותנת גיבוי כלכלי, ולכן מורים אחדים אינם רואים במכללה "בית".
- למרות משאבי מחקר, אין ניצול מירבי של המשאבים ותפוקות המחקר נמוכות יחסית.

פרק 4 : המלצות

המלצות הכרחיות

- אין לאפשר הדרכת עבודות סמינריוניות על ידי בעל תואר שני בלבד.
- צריכה להיות הבחנה ברורה בין קורסי חובה לקורסי בחירה.
- קורסי ליבה כמו תחביר ותורת הצורות חייבים להיות שנתיים ולא סמסטריאליים.
- יש לדאוג לדירוג הולם של הקורסים, כך שקורסים מתקדמים לא יילמדו ללא קורסי ליבה יסודיים.
- צריכות להיות דרישות מוקדמות לקורסים שיהיו מעוגנות כבר בסילבוסים.
- יש לבחון את נושא היקפי המשרה של המורים, כדי ליצור תחושת שייכות רבה יותר למכללה ולפנות זמן למחקר.
- לשלב את קורסי ההבעה כחלק מקורסי החוג ללשון.

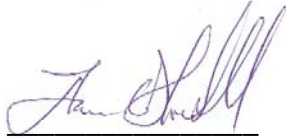
המלצות חשובות

- לקיים קשר הדוק ומסודר עם המדריכים הפדגוגים כדי לזהות את המקומות שבהם הסטודנטים מגיעים עם ידע לא מספק במעבר מלימודי הלשון אל ההוראה.
- להעמיק את ההבנה של מהות הוראת הלשון והסיבות להוראתה דרך קורסים העוסקים במהות הרכישה הלשונית בגיל בית הספר, ביחסי לשון דבורה ולשון כתובה (שפה, קריאה וכתובה), בקשרים שבין לשון וחיבה / קוגניציה / מוח ושפה ופסיכולינגוויסטיקה.
- יש לפעול למיזוג מיטבי יותר בין הקמפוסים בחוג ללשון העברית.
- לקיים ישיבות צוות של מורי הלשון פעמיים או שלוש בשנה כדי להעלות קשיים ולחשוב על דרכים לשיפור התוכניות.
- להגביר את לימודי העברית החדשה גם בקמפוס רחובות.
- להסדיר את שעות הלימוד של תלמידי הישיבות בקמפוס רחובות.
- יש להקפיד על תיקון שגיאות כתיב ושגיאות דקדוק בעת בדיקת מבחנים (באחד ממבחני הניקוד לא סומנו השגיאות: *חמש שקלים ו*ארבע עשר אלף דירות)
- יש לבנות את הסילבוסים בהתאם למפורט בנספח 3.

על החתום

כ"נה אן-שחר

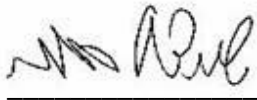
פרופ' רינה בן-שחר

ד"ר אהרון הורנקוהל

ח"י ע"ר

פרופ' חנה עזר

פרופ' אורה שורצולד

ד"ר רות רביד

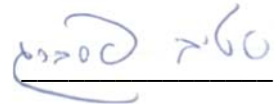
פרופ' דורית רביד – יו"ר הוועדה

ד"ר עמליה בראון

פרופ' זהר לבנת

פרופ' סטיב פסברג

נספח 1: כתב המינוי של הועדה

ח' טבת, תשע"ט
16 דצמבר, 2018

לכבוד

פרופ' דורית רביד, אוניברסיטת תל-אביב – יו"ר הועדה
פרופ' רינה בן-שחר, אוניברסיטת חיפה ומכללת אורנים
ד"ר עמליה בראון, אוניברסיטת תל-אביב
ד"ר אהרן הורנקוהל, אוניברסיטת קיימברידג'
פרופ' זהר לבנת, אוניברסיטת בר-אילן
פרופ' חנה עזר, מכללת לוינסקי לחינוך
פרופ' סטיב פסברג, האוניברסיטה העברית
פרופ' אורה שוורצולד, אוניברסיטת בר-אילן

מכובדיי,

המועצה להשכלה גבוהה שמה לה למטרה לשפר ולהבטיח את המשך המצוינות והאיכות של ההשכלה הגבוהה בישראל, בין השאר באמצעות תהליכי הערכה שוטפים של תחומי לימוד במוסדות האקדמיים.

בהמשך להחלטתה מיום 9.6.2015 הקימה המועצה להשכלה גבוהה ועדת הערכה שתבחן את תכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הוראת לשון עברית במכללות האקדמיות לחינוך.

במסגרת עבודתה מתבקשת הועדה:

1. לבחון את דו"חות ההערכה העצמית של המוסדות המקיימים תכניות לימודים בתחום זה.
2. לערוך ביקור בכל אחד מהמוסדות המוערכים.
3. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"חות פרטניים ביחס לכל מוסד ומוסד ובו ממצאי הועדה, מסקנותיה והמלצותיה.
4. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"ח מסכם המתייחס באופן רוחבי להכשרת המורים בתחום לשון עברית בישראל.

אני מודה לכם על הסכמתכם לקחת חלק במשימה חשובה זאת, ושמוח בזאת למנות אתכם לוועדת הערכת האיכות.

גבי תמר מעגן אפרתי תרכז את עבודת הועדה.

פרטים לגבי פעילות הועדה וסמכויותיה מופיעים בנספח המצורף.

אני מאחל לכם עבודה פורייה והצלחה רבה.

בברכה,

פרופ' אדו פרלמן
סיו"ר המועצה להשכלה גבוהה

מצ"ב: נספח לכתב המינוי

העתק:

ד"ר ורדה בן-שאול, סמנכ"ל הערכת איכות, מ"יג
גבי תמר מעגן-אפרתי, רכזת הועדה, האגף להערכת איכות, מ"יג

נספח 2: סדר יום הביקור

שעות המשתתפים	הגורם עמו נפגשים	שעה
פרופ' יובל סיני – נשיא פרופ' ישראל ריץ' – רקטור הרב ד"ר יחיאל לאש – סגן רקטור הרב ד"ר משה רחימי – דקן אקדמי ד"ר רונאל עטיה – מרכז אקדמי ד"ר לאה ויזל – דיקנית סטודנטיות ד"ר צמח קיסר וד"ר אדם בן-נון	מפגש פתיחה: הנהלת המוסד (ללא ראש החוג)	9:00-9:30
	ראש החוג	9:30-10:15
הרב ד"ר משה רחימי הרב חנוך הרבסט	ראשי המסלולים בהם נלמד החוג להוראת לשון עברית	10:15-10:45
ד"ר צמח קיסר ד"ר משה קהן ד"ר אריאל גבאי ד"ר יוסי אלישע ד"ר גל בן-ישי ד"ר חגית אביעוז ד"ר רויטל שדמי	סגל לבתי המלמד בתכנית עד 8 משתתפים:	10:45-11:30
מר אוהד בשירי מר נאור קהלני מר דוד פולטוב גב' ברכה הרצוג גב' לאה פז	מדריכים פדגוגיים עד 8 משתתפים:	11:30-12:15
-----	ארוחת צהריים (פגישה סגורה של הוועדה)	12:15-13:00
גב' יהודית צייסמדיה – רחובות	סיור בספריה והצגת תשתיות ו/או פעילויות ייחודיות של המחלקה	13:00-13:45
	סטודנטים וסטודנטיות משנים ב' ומעלה עד שמונה משתתפים:	13:45-14:30
	בוגרים ובוגרות שהשלימו את כל לימודיהם, כולל את שנת הסטאז' (רצוי מ-5 השנים האחרונות)	14:30-15:15
-----	הפסקה	15:15-15:30
פרופ' יובל סיני – נשיא פרופ' ישראל ריץ' – רקטור הרב ד"ר יחיאל לאש – סגן רקטור הרב ד"ר משה רחימי – דקן אקדמי ד"ר רונאל עטיה – מרכז אקדמי ד"ר לאה ויזל – דקנית סטודנטיות ד"ר צמח קיסר – ראש החוג (לשעבר) ד"ר אדם בן-נון – ראש החוג ד"ר אריאל גבאי – מרכז החוג	מפגש סיכום: הנהלת המוסד והתכנית	15:30-15:45
	ישיבת סיכום פנימית של הוועדה	15:45-16:15

נספח 3: עקרונות לבניית הסילבוסים

- יש להקפיד על התאמה בין שם הקורס לבין תוכנו.
- כל הפריטים הביבליוגרפיים צריכים להיות רלוונטיים לנושא הקורס.
- יש להבחין בבירור בין קריאת חובה לקריאת רשות.
- יש להקפיד לפרט את הביבליוגרפיות לפי שמות המחברים (א"ב) ולפי שנים (מן המוקדם למאוחר).
- יש לשלב מקורות קאנוניים מכוננים עם מקורות חדשים ועדכניים מן העשור האחרון,
- חומרי לימוד ומילונים יופיעו בסילבוסים בקטגוריה נפרדת של חומרי עזר.
- יש לשלב פריטים באנגלית – למשל ערכים מתוך האנציקלופדיה *Encyclopædia, EHL*, *of Hebrew Language and Linguistics 2013* האנציקלופדיה נמצאת גם אונליין.
- רצוי להשתמש ביחידות רלוונטיות של האוניברסיטה הפתוחה.
- פריטי הביבליוגרפיה צריכים להיות מעודכנים, ויש להשתמש במהדורות מעודכנות של ספרים ותיקים. למשל, יש להיעזר בספרו החדש של י' בלאו (תש"ע) ולא במהדורה מתשל"ב. ראו להלן.
- יש להקפיד על דיוק ברישום הפרטים הביבליוגרפיים, כולל מספרי עמודים של מאמרים ופרקים.

הערות פרטניות על הסילבוסים:

- עיונים בלשון התפילה קורס מקוון – חסרה הפניה לספרו של נפתלי ויזר.
- תורת הניקוד – יש להשתמש במהדורת תשס"ג של מילון אבן-שושן.
- ארמית בבלי – יש להביא אסמכתות מפרסומיו ומילוניו של מיכאל סוקולוף!
- לשון חכמים של צמח קיסר – חסר מאמרו המכונן של קוטשר על לשון חכמים, חסר גם אזכור של שרביט ביחידה שכתב לאוניברסיטה הפתוחה בתולדות הלשון העברית, וחסרות הפניות רבות למחקרים עדכניים של משה בר-אשר על לשון חכמים. השווה לסילבוס השני מאת אריאל גבאי על לשון חכמים.
- תחביר העברית החדשה – כדאי להוסיף את ספרי משה אזר, אליעזר רובינשטיין וחיים רוזן (עברית טובה).
- לשון ימי הביניים – יש להוסיף את יחידות הלימוד של ימי הביניים מתוך פרקים בתולדות הלשון העברית באוניברסיטה הפתוחה.
- סגנון והבעה עברית – עדיף לקסיקון דביר לשיפור הלשון, ספריהן של לאה צבעוני ורות אלמגור רמון. כמו כן יש להוסיף את אתר האקדמיה ללשון העברית.
- יסודות התחביר – יש להוסיף את מאיה פרוכטמן "בנתיבי תחביר" ועוד רבים אחרים.
- לשון של כתובות עבריות בתקופת המקרא – הביבליוגרפיה דלה. הרבה נכתב על הנושא. וראה את היחידות ב"פרקים בתולדות הלשון העברית" של האוניברסיטה הפתוחה.
- ערבית למתחילים – האם לא כדאי להפנות את התלמידים למילון אילון שנער כבר בשלב הזה? וראה ספרו של בקר.
- תולדות הלשון – ניר לא כתב שום פרק מן ה"פרקים בתולדות הלשון העברית"! יש פריטים לא רלוונטיים לקורס (תצורת מילים ועוד). חסרים ספריהם של קוטשר ושל סאנס בדיליוס באנגלית.
- תחביר העברית החדשה, מתוקשב – חסר ספר התחביר של אורנן, וחומרים של טלי בר ומשה אזר.

- יסודות הניקוד – ר' הערה לעיל על תורת הניקוד. המאמר של מרדכי מישור אינו רלוונטי. צריך להוסיף מקורות אחרים נוסף על אתר האקדמיה.
- סמנטיקה ומילונות, מקוון – למה מאמרו של מדן נכלל כאן?
- ארמית מקראית – מומלץ גם ספרו של רוזנטל באנגלית.